

MIASTA MARZEŃ

Porto

BIBLIOTEKA GAZETY WYBORCZEJ

MIASTA MARZEŃ

Porto

kulturalnysklep.pl

P O L E C A

Zamów na www.kulturalnysklep.pl
pod numerem 801 130 000*
*opłata zgodnie z taryfą operatora

MIASTA MARZEŃ

Porto

Nad brzegami Douro.

„Miasta Marzeń” to nowa 21-tomowa seria przewodników, poświęconych miastom znanym z historii i literatury. Opowiada ich dzieje, prezentuje zgromadzone w nich zabytki i dzieła sztuki, kreśli sylwetki wielkich i sławnych mieszkańców. I – przede wszystkim – wskazuje trasy, które ułatwiają dogłębne ich poznanie. Z tymi przewodnikami marzenia się spełniają.

Przewodniki z serii „Miasta Marzeń” mają powtarzalny układ, dzięki czemu posługiwanie się nimi jest proste i intuicyjne. W szczególny sposób zostały zaakcentowane w nich informacje bliskie polskiemu odbiorcy.

Część I, **Historia** – ukazuje dzieje miasta od najdawniejszych czasów aż po dzień dzisiejszy.

Część II, **Wademekum** – prezentuje osobliwości miasta, lokalne specjały, tradycje i jego niezwykłych mieszkańców.

Część III, **Zwiedzanie** – proponuje trasy, którymi najlepiej udać się na podbój miasta. Autorzy zatroszczyli się o to, by turystom nie umknął żaden szczegół wart poznania, a miejskie szlaki turystyczne wytyczyli tak, by podczas aktywnego zwiedzania mogli pozwolić sobie na chwilę wytchnienia od zgiełku miasta.

Rady dla podróżnych – w tej części znalazły się praktyczne rady, jak poruszać się po mieście, jakiej skosztować kuchni i gdzie najwygodniej się zatrzymać. Cennym uzupełnieniem są liczne wskazówki, które nawet w obcym kulturowo mieście pozwolą poczuć się bezpiecznie.

Opisy najbardziej interesujących obiektów w części **Zwiedzanie** zostały opatrzone odsyłaczami do kolorowych planów i map, a ikonka w górnym rogu strony informuje, gdzie szukać mapy.

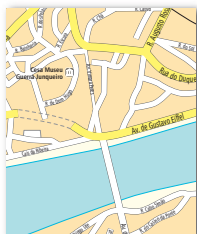
Autor

Autorem przewodnika jest Zuzanna Biel, absolwentka studiów magisterskich na kierunku kulturoznawstwo w Akademii Ignatianum w Krakowie, obecnie studentka kierunku migracje i etniczność na Uniwersytecie Jagiellońskim oraz pilot wycieczek. Jej zainteresowania skupiają się wokół komunikacji międzykulturowej oraz tematów na pograniczu kulturoznawstwa i religioznawstwa. Pasjonującą ją różnorodność religijno-kulturową miała okazję poznać podczas swoich podróży na południe Szwecji, po Krymie, Bałkanach (Belgrad, Bośnia i Hercegowina, Czarnogóra), do Tunezji, Katalonii i Francji.

Autorka przewodnika pragnie serdecznie podziękować Wiktorii Grygierzec za okazaną pomoc w przejściu przez meandry języka portugalskiego i kultury Porto.

Ponte de D. Luís
o zachodzie słońca.

Porto

► Plany

Porto
przednia wyklejka

Stare Miasto
110

Wzdłuż Douro
170

Vila Nova de Gaia
191

Matosinhos
198

Komunikacja
w Porto
tylna wyklejka

► Wprowadzenie

Portowe miasto 14

► Historia

Kalendarium 20

Czasy najdawniejsze i rekonkwista 24

Jesień średniowiecza 32

Porto w dobie odkryć i Unii Iberyjskiej 38

Początki handlu Porto 44

XIX-wieczna rzeczywistość 52

Od reżimu do Europy 60

► Wademekum

Architektura miasta 68

Sztuka zdobnicza 74

Mieszkańcy i ich tradycje 80

Kuchnia i wino regionu Douro 84

Porto 90

Narodowa miłość 96

► Zwiedzanie

Wprowadzenie	106
Wokół Torre dos Clérigos	108
Między stacją, targiem a Muralhas Fernandinas	130
Sé i Ribeira	144
Spacerem wzdłuż Douro (i Foz)	168
Poza centrum	180
Vila Nova de Gaia	188
Matosinhos	196

► Okiem znawcy

Portugalskie zakony	31
Niccoló Nasoni	43
Gdy w Polsce wybuchło powstanie styczniowe... ..	59
<i>Ilha</i> , czyli „wyspy Porto”	72
Z czym podać porto?	95
Camilo Castelo Branco	125
<i>Azulejos</i> na gotyckim krużganku	151

► Rady dla podróżnych

Portowe miasto

*Tradycje handlowe, położenie geograficzne
i produkcja porto stworzyły niezwykle miasto,
które możemy podziwiać do dzisiaj.*

Porto jest drugim co do wielkości miastem w Portugalii, stolicą północy kraju oraz jedynym miejscem na świecie, gdzie produkuje się słynne wzmocnione wino porto. To również miasto kultury, pięknych zabytków, *azulejos* zdobiących fasady i wnętrza budynków, którego urok i wartość artystyczno-historyczna została doceniona przez społeczność międzynarodową, gdyż w 1996 r. historyczne centrum wpisano na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Przyrodniczego UNESCO. Ponadto warto pamiętać, że w 2001 r. Porto prezentowało się jako Europejska Stolica Kultury.

Porto początkiem Portugalii

Porto to przede wszystkim miasto, w którym narodziła się państwowość i gdzie rozwijała się portugalska tożsamość. Miasto, skąd rozpoczęły się wyprawy zamorskie, gdzie miały miejsce najważniejsze wydarzenia zbliżające do siebie naród portugalski i angielski oraz gdzie mieszkańcy dzielnie bronili swojej wolności i swoich praw.

Napis na herbie głosi dumnie: *Antiga, mui nobre, sempre leal e invicta cidade do Porto* („Stare, bardzo szlachetne, zawsze wierne i niezwyciężone miasto Porto”) i takim właśnie należy je widzieć, nie zapominając rzecz jasna o mieszkańcach, którzy są niezwykle dumni z bycia *Portuenses*.

Nazwa

Nazwa miasta ma rodowód starożytny i wywodzi się od zasadniczej funkcji, jaką pełniła ówczesna osada, czyli portu. Po łacinie *Portus* oznacza bowiem port. Często można spotkać się także z nazwą *Oporto*, przede wszystkim występującą w języku angielskim. Bierze się to stąd, że przed rzeczownikiem „Porto”, w języku portugalskim, pojawia się rodzajnik „O”, który w pewnym momencie został trwale połączony z właściwą nazwą.

Należy zaznaczyć, że istnieją dwie różne jednostki administracyjne właściwie o tej samej nazwie. Porto jako miasto i Grande Porto, jako większa jednostka – subregion łączący 11 sąsiadujących ze sobą miast-gmin.

Na poprzednich stronach: rozświetlony po zmierzchu brzeg Douro; ozdobione biało-niebieskimi *azulejos* krążanki katedry; typowe fasady kamienic w Ribeirze.

Po prawej: wstęga Douro malowniczo wijąca się przez miasto.

Warunki naturalne

Porto położone jest na granitowych wzgórzach w miejscu, gdzie rzeka Douro wpływa do Oceanu Atlantyckiego. Pagórkowate jest przede wszystkim centrum miasta, natomiast dalsze dzielnice leżą na delikatnych wzniesieniach i w dolinach. Rzeką Douro, nad którą leży miasto, ma swoje źródło w Górach Iberyjskich na wysokości 2080 m n.p.m. w Hiszpanii, stąd też istnieje jej druga nazwa – Duero, będąca hiszpańskim odpowiednikiem pierwszej. Douro jest najbardziej zasobną w wodę rzeką na całym Półwyspie Iberyjskim, a wzdłuż jej brzegów ciągną się słynne tarasowe winnice.

Klimat w Porto

Cała Portugalia należy do strefy podzwrotnikowej, śródziemnomorskiej, ale w odróżnieniu od innych państw o tym samym klimacie, tutaj łagodzony on jest przez napływ wilgotnych mas powietrza znad Oceanu Atlantyckiego. Dlatego też, szczególnie na północy, gdzie teren jest górzysty i mniej nasłoneczniony, nie ma aż tak wysokich temperatur w lecie, a zimy są łagodne. Pogoda w miesiącach letnich przypomina panującą w tym samym czasie nad polskim Bałtykiem. Klimat podzwrotnikowy natomiast daje o sobie znać przede wszystkim w zimie, kiedy temperatury wahają się między 5°C a 14°C, obficie pada deszcz i wieje wiatr.

Łagodniejszy niż w Hiszpanii klimat sprzyja rozwojowi roślin i wszechobecnej zieleni. Jak napisał w swoich wspomnieniach z 1881 r. Adolf Pawiński (*Portugalia. Listy z podróży*): „Jeden ogród nieskończony, jedna wielka, zielona niwa, jeden szereg nieprzejrzanego winnic, pięknych białych domków wiejskich, umajonych wieńcami kwiatów. (...) Istotnie błogosławiona to kraina, najludniejsza, najbogatsza i najpiękniejsza w całej Portugalii, kto wie, czy nie najcudniejszy zakątek na kuli ziemskiej”.

Powyżej: Porto w promieniach zachodzącego słońca.

Po prawej: barwne zakątki miasta.

Na następnych stronach: *barcos rabelos* na wodach Douro.

Najważniejsze daty

1000 p.n.e. Początki osady na wzgórzu Pena Ventosa.

VI w. p.n.e. Powstawanie pierwszych warownych wsi *castros*.

218 p.n.e. Zajęcie przez Rzymian Półwyspu Iberyjskiego.

V w. Początki królestwa Swewów.

VI w. Podbój królestwa Swewów przez Wizygotów. Wzmianki o biskupach Portucale.

711 Zajęcie Półwyspu Iberyjskiego przez Maurów.

718 Początek rekonkwisty.

868 Odbicie Porto z rąk Maurów przez Vímarę Peresa.

1096 Obszar między rzekami Douro a Minho staje się hrabstwem Portucale ze stolicą w Porto.

XI w. Król Alfons VI oddaje zarząd Portucale Henrykowi Burgundzkiemu i córce Teresie.

1120 Przekazanie miasta biskupowi Hugonowi.

1123 Przyznanie miastu przywilejów spisanych w *Carta de Foral*.

XII w. Walki Alfonsa Henriquesa z cesarzem o niezależność hrabstwa.

1147 Porto gości flotę krzyżowców.

1179 Ostateczne uznanie Alfonsa I Zdobycy królem Portugalii.

1347–1350 Epidemia dżumy.

1376 Ukończenie budowy Muralhas Fernandinas (Murów Fernanda).

1386 Utworzenie dzielnicy żydowskiej na Morro do Olival. Podpisanie porozumienia windsorskiego.

1387 Ślub João I z Filipą Lancaster.

1394 Narodziny infanta Henryka.

1415 Zdobyte przez portugalską Armatę Ceuty. Nazwanie mieszkańców Porto *tripeiros* (flakojadami).

1415–1460 Odkrycia geograficzne prowadzone z inicjatywy Henryka Żeglarsza.

1496 Pustoszeje dzielnica Judiaria Nova w wyniku dekretu o przymusowej konwersji Żydów na chrześcijaństwo.

1581 Początek panowania dynastii hiszpańskiej.

1640 Osadzenie na tronie księcia Bragança w wyniku rewolty.

1703 Traktat Methuena i rozpoczęcie na szeroką skalę eksportu porto do Anglii.

1717 Powstanie pierwszej angielskiej faktorii handlowej.

1732 Niccoló Nasoni rozpoczyna budowę kościoła i Torre dos Clérigos.

1756 Powołanie Spółki ds. Rolnictwa winnic Górnego Douro.

1763 Rozpoczęcie działalności Zarządu Robót Publicznych.

1807 Inwazja wojsk Napoleona.

1808 Bunt żołnierzy w Porto i powołanie Tymczasowej Junty Władzy Naczelnej w Królestwie.

1809 Bitwa o Porto i bitwa nad Douro.

1818 Powstanie grupy „Sinédrio”.

1820 Rewolucja liberalna.

1829 Początek buntu przeciwko Miguelowi.

1832 Wojna domowa, oblężenie Porto.

1846 Wybuch rewolucji *Maria da Fonte*.

1865 Otwarcie Palácio de Cristal i Międzynarodowa Wystawa.

1868 Protest mieszkańców miasta i pierwsze wydanie dziennika „O Primeiro de Janeiro”.

1877 Uruchomienie linii kolejowej Porto–Lizbona.

1891 Republikańska rewolta w Porto.

1895 Budowa obwodnicy miasta i uruchomienie pierwszej linii tramwaju elektrycznego oraz otwarcie dla żeglugi portu w Leixões.

1910 Proklamowanie republiki.

1910–1930 Ukazanie się periodyku „A Águia”.

1916 Wytyczenie Avenida dos Aliados. Otwarcie dworca – Estação de São Bento.

1919 Powołanie „Monarchii Północnej”.

1920 Otwarcie Teatro Nacional de São João.

1945 Uruchomienie lotniska Pedras Rubras.

1963 Otwarcie nad Douro nowego mostu – Ponte da Arrábida.

1986 Przystąpienie do Wspólnot Europejskich.

1996 Wpisanie Starego Miasta na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Przyrodniczego UNESCO.

2001 Porto Europejską Stolicą Kultury.

2004 Powołanie Towarzystwa Rehabilitacji Miasta, Mistrzostwa Europy w piłce nożnej i otwarcie Estádio do Dragão.

2009 Otwarcie oceanarium Sea Life.

Po prawej: zabytkowy tramwaj na ulicach miasta.

Na następnych stronach: kościół św. Ildefonsa.

Czasy najdawniejsze i rekonkwista

Początek dzisiejszej Portugalii dała założona na wzgórzu osada Cale, na której z czasem wyrosło miasto, a następnie hrabstwo Portus Cale.

Region Portugalii położony między rzekami Douro i Minho posiada istotne znaczenie dla historii całego kraju. Przede wszystkim należy pamiętać, że to właśnie tutaj swoje początki miało późniejsze Królestwo Portugalii.

Położone na granitowych szczytach Porto jako jedno z głównych miast najpierw hrabstwa, a następnie niepodległego państwa, od początku swego istnienia wyróżniało się szczególnie dzięki umiejętnościom handlowym mieszkańców. Jego specyficzny charakter ukształtowały przede wszystkim bliskość oceanu, tradycje kupieckie oraz winiarskie.

Obecnie Porto uważane jest z jednej strony za kolebkę państwowości i ostoję konserwatyzmu, a z drugiej za liberalne i rozwijające się miasto europejskie, jak również miasto wina, miasto mostów oraz miasto niezwykione (*Invicta*).

Powstanie miasta

Niewątpliwie miejscem o szczególnym znaczeniu dla historii przyszłej stolicy portugalskich win było wzgórze Pena Ventosa, stanowiące granitowy grzbiet ze stromymi zboczami, schodzący do rzek Douro i da Vila. To właśnie na nim powstała pierwsza osada będąca zalążkiem przyszłego miasta. Z całą pewnością także uwarunkowania geograficzne i klimatyczne doliny Douro, w tym żyzne ziemie, bezpośrednia bliskość dużej rzeki, a przede wszystkim stosunkowo ciepły klimat sprzyjały powstawaniu ludzkich siedzib.

Pierwsze ślady osadnictwa w dolinie rzeki Douro możemy przypisać człowiekowi paleolitycznemu, który zamieszkiwał również tę część Półwyspu Iberyjskiego. Badania archeologiczne dostarczyły dowodów na istnienie stałego osadnictwa w tym miejscu w epoce brązu (Porto leży w obszarze zasięgu tzw. południowo-zachod-

niej kultury epoki brązu przypadającej na okres ok. 2000–700 p.n.e.), najprawdopodobniej pre-Celtów lub Ligurów. Natomiast początki osady datować można na ok. 1000 r. p.n.e. Badania potwierdziły także, iż w VIII w. p.n.e. ludność zamieszkała na Pena Ventosa utrzymywała kontakty z innymi cywilizacjami basenu Morza Śródziemnego. Od 500 r. p.n.e. zaczęły powstawać usytuowane na szczytach wzgórz warowne wsie zwane *castros*, charakteryzujące się niewielkimi rozmiarami oraz domostwami budowanymi z kamieni i krytymi strzechą. Jedną z takich wsi powstała na Pena Ventosa i poczynając od II w. p.n.e., nabierała znaczenia, by ostatecznie przejąć zwierzchnią funkcję względem otaczających ją terytoriów.

Dalsza historia osady związana jest z podbojem Półwyspu Iberyjskiego przez Rzymian w 218 r. p.n.e., którzy skrupulatnie opisali i sklasyfikowali tubylcze plemiona. Stąd też wiemy, że obszar na północ od Douro aż do Minho zamieszkiwała ówczesnie ludność nazwana Bracari, należąca do kultury *castreja* (nazwa pochodzi od słowa *castros*), którą Rzymianie zaliczyli do romańskiego narodu Galisjczyków (łac. *Gallaeci*).

W okresie panowania rzymskiego osada na Pena Ventosa, znana już wówczas pod nazwą Cale, należała do rzymskiej prowincji Tarragony. Najważniejszym ośrodkiem miejskim prowincji pozostawała jednak Braga (rzym. Bracara Augusta). Rzymianie wprowadzili w Cale miejską strukturę, reorganizując układ ulic, rozpowszechniając budowę prostokątnych domów i tworząc obiekty portowe blisko miejsca, które później zostało nazwane Casa do Infante. Również z tego okresu pochodzi pierwsza pisemna wzmianka

Po prawej: z Sé rozciąga się piękny widok na położone niżej dzielnice miasta.

Król Alfons I Katolicki (693–757).

o Cale odnotowana przez historyka rzymskiego Salustiusza (86 p.n.e.–34 p.n.e.) w *Historiae*, dziele dotyczącym historii Rzymu w latach 78–67 p.n.e. Kolejnym dowodem na istnienie miasta jest zapis w *Itinerarium Antonina*, rejestrze odległości i postojów na drogach Imperium Rzymskiego z IV w., wskazujący na Cale jako przedostatnie miejsce postoju przed Lizboną (Olissipo) w drodze z Bragi.

Między barbarzyńcami, Maurami a chrześcijanami

W początkach V w. Półwysep Iberyjski doświadczył napływu ludów barbarzyńskich. Jako pierwszy pojawili się Swewowie, którzy szybko dotarli na tereny północno-zachodnie, gdzie stworzyli swoje królestwo. W połowie wieku opanowali już znaczny obszar, co pozwoliło im stać się lokalną potęgą. Król Rechiar I (448–456), pierwszy germański władca, który przyjął katolicyzm, przez cały okres swojego panowania prowadził wojny z sąsiadami. Ugiął się dopiero przed wojskami wizygockimi pod wodzą Teodoryka II (453–466). W ostatecznej bitwie, która rozegrała się 5 października 456 r. niedaleko Astorgi w prowincji

León, został ranny i uciekł do Cale leżącego wówczas w sercu jego królestwa. W grudniu tego samego roku został w tymże mieście schwytany i stracony. Swewowie panowali jeszcze nad terenami Galicji do 585 r., kiedy to król Malaryk (585–586) został ostatecznie pokonany przez wojska wizygockie.

Z okresu panowania Wizygotów pochodzą kolejne świadectwa istnienia miasta i jego znaczenia. Są to m.in. monety bite przez kolejnych królów, z widoczną nazwą „Portucale” lub „Portocale”. Wiemy również, że w trzecim soborze powszechnym w Toledo w 589 r. uczestniczyło dwóch prałatów z Portucale: Konstancjusz i Argiovitus. Na soborze tym obłożono ariańską herezję anatema zapisaną w 23 artykułach, które zostały podpisane przez Argiovitusa i króla wizygockiego Rekkareda I (586–601). Wspomniany sobór zwołany przeciwko arianom miał także na celu skłonienie króla wizygockiego do porzucenia arianizmu i przejścia na katolicyzm, do czego wkrótce doszło.

Kolejne wieki nie przyniosły niestety upragnionego pokoju. W 711 r. Półwysep Iberyjski został podbity przez Maurów, a dowodzący wojskami najeźdźców Abd al-Aziz ibn Musa, pierwszy gubernator nowo zajętych terenów, zniszczył miasto Portucale. Po upadku państwa wizygockiego syn jednego z książąt, Pelayo, znalazł schronienie na północy, w górach Asturii, gdzie kontynuował walkę z Maurami. Dzięki rekrutacji żołnierzy spośród miejscowej ludności, udało mu się w końcu wyprzeć wroga i na oswobodzonym terytorium utworzyć państwo, którego mieszkańcy okrzyknęli go królem.

Również jego następcy kontynuowali walkę z „niewiernymi”. Król Alfons I Katolicki (739–757) odniósł pierwsze ważniejsze zwycięstwo nad Maurami, odbijając kolejno Galicję w 740 r. i León w roku 754. W końcu udało się zepchnąć muzułmanów poniżej Douro, ale obszar ten wciąż pozostawał terenem przygranicznym, na którym nieustannie toczyły się walki. W ten sposób powstała tzw. Pustynia Douro – wyludniony rejon, którego nie zasiedlano przez ponad 100 lat. W jego granicach znalazło się również miasto Portucale opuszczone przez zarządców, biskupów i ludność.

Zmiany przyniosła dopiero połowa IX w., kiedy to dzięki kolejnym zwycięskim kampaniom

Pomnik hrabiego Vímara Peresa stojący obok katedry.

wojska chrześcijańskie przesunęły granice rekonkwisty jeszcze dalej na południe od Douro. Wraz z odepchnięciem Maurów i zakończeniem walk rozpoczęły się znaczące zmiany polityczne w regionie, a sytuacja w niestabilnym dotąd rejonie rzeki uspokoiła się na tyle, by można było reorganizować administrację oraz zaludniać na nowo zniszczone tereny. Dowódca wojsk chrześcijańskich Vímara Peres, będący zarazem wasalem króla Asturii i Leónu Alfonsa III, po zwycięstwie odniesionym nad muzułmanami i uwolnieniu miasta Portucale w 868 r., ogłosił się pierwszym hrabią tych obszarów i tym samym postawił pierwszy krok na drodze ku ich niezależności. Po tych wydarzeniach, wraz z upływem czasu Portucale stawało się coraz ważniejszym ośrodkiem administracyjnym, o którego randze świadczyło chociażby istnienie na jego terenie siedziby hrabiego mianowanego przez króla. Zniszczenia wojenne były jednak na tyle duże, a czasy niepewne, że potrzeba było jeszcze wielu dziesięcioleci, by zapewnić miastu optymalne warunki rozwoju.

W X w. rejon między rzekami Douro a Limą, do tej pory należący do prowincji Galicji, a za-

tem i królestwa Asturii-Leónu, był już na tyle zorganizowany, że kłopotliwe stało się pozostawanie w dotychczasowym układzie. W związku z tym został wyodrębniony nowy obszar administracyjny na czele z własnym gubernatorem. Głównym ośrodkiem wydzielonego terytorium zostało Portucale – miasto prawdopodobnie największe w owym czasie, a z całą pewnością najszybciej zaludnione. Od tego momentu nazwa „Portucale” zaczęła oznaczać nie tylko samo miasto, ale wszystkie ziemie nowej jednostki administracyjnej. Terra Portucale – jak oficjalnie nazywano nowe hrabstwo – wraz ze swoimi *duces* (od łacińskiego słowa *dux* – książę) z upływem lat rosło w siłę zarówno pod względem ekonomicznym, jak i politycznym. Coraz częściej również książęta mogli wywierać znaczący wpływ na sprawy polityczne całego królestwa.

Niezależność i rozwój

Ciągły wzrost znaczenia Portucale zaczął niepokoić władcę Leónu, Kastylii, Galicji i Portucale, króla Fernando I (1037–1065), w jego rozumieniu zagrażając planom centralizacji państwa. Aby zmniejszyć oddziaływanie i wpływy

Fragment zachowanych murów obronnych Porto.

hrabstwa, król zastosował starą rzymską taktykę „dziel i rządź” (*divide et impera*). W celu osłabienia zdolności do efektywnego zarządzania, wyraźnie dążącego do niezależności hrabstwa Portucale, podzielił je na małe prowincje, które oddał różnym zarządom. Pomysł nie powiódł się jednak do końca, ponieważ podobnej polityki nie podtrzymał jego następca Alfons VI (1065–1109), przyczyniając się wręcz do zwiększenia niezależności Portucale. Przyjmując tytuł cesarski w 1077 r. i tym samym roszcując sobie prawa do sprawowania nadrzędnej władzy, musiał mieć królów jako wasali. Kolejni zarządcy Portucale postanowili wykorzystać tę okazję i spełniając „życzenie” cesarskie dotyczące otaczania się wasalami wyższego stanu, podjęli starania o koronę. W 1096 r. cesarz wydał swoją nieślubną, aczkolwiek ulubioną, córkę Teresę za francuskiego rycerza Henryka Burgundzkiego i oddał Portucale w lenno młodej parze. Hrabia Henryk, a po jego śmierci w 1112 r. również żona Teresa, starali się utrzymywać neutralność i nie wdawać w państwowe konflikty, jak choćby wojna domowa o tron, ale dążyć konsekwentnie do suwerenności.

Henryk i Teresa poza prowadzeniem polityki dbali także o rozwój głównych miast w hrabstwie, skupiając swoją uwagę także na Portucale. Jedną z ważnych postaci tamtego czasu był biskup Hugo, który objął opiekę duchowną nad miastem w 1113 r. W 1120 r. Teresa przekazała biskupowi oraz jego następcom miasto wraz z jego lennami, a trzy lata później Hugo przyznał mieszkańcom prawa spisane w dokumencie *Carta de Foral* ustanawiające gminę i regulujące jej administrację oraz wyznaczające przywileje i ograniczenia.

Wraz z nadaniem tego statusu miasto otrzymało prawa miejskie i zyskało wolność od władzy feudalnej. *Carta de Foral* gwarantowała ponadto wyznaczenie i ochronę gruntów publicznych, które miały być przeznaczone wyłącznie do użytku wspólnoty, regulowała podatki, opłaty i kary, ochronę praw i obowiązek służby wojсковej względem królestwa. Autonomia gminy pozwalała na szybki i dynamiczny rozwój miasta. Nieodłącznym elementem przyznania nowych praw był również pręgierz usytuowany na głównym placu miasta i będący symbolem potęgi gminy.

Statua przedstawiająca Alfonsa Henriquesa (Lizbona).

Biskup Hugo zapisał się w historii miasta także jako budowniczy. Z jego inicjatywy rozpoczęto bowiem budowę pierwszej katedry na miejscu istniejącej kaplicy. Wokół Sé, na zboczach wzgórza Pena Ventosa, zaczęły również powstawać nowe ulice, uliczki i pasaże wytyczone z uwzględnieniem naturalnej rzeźby terenu, jak choćby dzisiejsza Rua das Aldas, czy wcinające się pionowo w naturalny układ skały, jak obecna Rua da Pena Ventosa. Innym ważnym elementem, który później uwarunkował strukturę miasta, była zapoczątkowana przez biskupa budowa nowych murów obronnych, nazywanych Muralha Primitiva lub Muralha Românica, które miały objąć całą gminę, z Sé znajdującą się w centrum. Z tych pierwszych murów przetrwał do dzisiejszych czasów tylko niewielki odcinek i jedna wieżyczka, które zostały przebudowane w połowie XX w.

Syn Henryka, Alfons Henriques (1128–1185), kontynuował politykę niezależności praktykowaną przez rodziców, a nawet otwarcie zbuntował się przeciwko swojemu wasalowi. Walki z Alfonsem VII (1126–1157) trwające w latach 1128–1137 po krótkim okresie pokoju znów zo-

stały wznowione w 1140 r. Ostatecznie zakończyły się wygraną Alfonsa Henriquesa i podpisaniem pokoju na dogodnych dla niego warunkach. Otrzymał on wówczas tytuł króla, ale został zobowiązany do udzielania pomocy wojskowej Alfonsowi VII.

W roku 1147 Porto było świadkiem ważnego wydarzenia. W drodze do Palestyny wpłynęła w Douro ogromna flota licząca przeszło 100 statków, angielskich, flamandzkich, francuskich i niemieckich krzyżowców. Biskup Pedro Pitões (1145–1152) w swojej mowie powitalnej poinformował rycerzy o muzułmańskich korsarzach atakujących i profanujących kościoły oraz zabijających mieszkańców. Na koniec przemowy zwrócił się do przybyszów z prośbą o pomoc dla króla w walce z Maurami o Lizbonę. Krzyżowcy jeszcze w tym samym roku pomogli odbić królowi obecną stolicę.

Alfons Henriques, już jako król Alfons I, dla umocnienia nowej pozycji i ostatecznego potwierdzenia statusu podległych ziem starał się o uznanie królewskiego tytułu przez papieża. Osiągnął zamierzony cel i w 1179 r. papież Aleksander III (1159–1181) uroczystie ogłosił go

Rycina z widokiem Lizbony.

królem, a jego ziemie nazwał królestwem. Od tego czasu na mapach Europy pojawiło się nowe państwo – Portugalia, początkowo obejmujące granice wcześniejszego hrabstwa Portucale, a następnie, wraz z kolejnymi zwycięstwami Alfonsa I (nazwanego Zdobywcą) nad Maurami, powiększające swoje terytorium na południe. Ustalenie ostatecznych granic państwa i uznanie ich przez sąsiadującą z Portugalią Kastylię miało miejsce w Alcañiz w 1297 r. Co ciekawe, granice Portugalii utrzymały się w praktycznie niezmienionym stanie do czasów obecnych.

Wraz z rozwojem nowego państwa jego głównym miastem stała się Lizbona będąca największym ośrodkiem życia gospodarczego, kulturalnego i politycznego oraz skupiająca zarówno morskie, jak i lądowe szlaki handlowe. Drugim po stolicy miastem Portugalii, a jednocześnie głównym ośrodkiem północy kraju pozostawało Porto. Już wtedy znaczenie miasta dla całej gospodarki kraju było niezaprzeczalne, gdyż kontrolowało ono cały handel wewnętrzny na północy kraju, a także handel zagraniczny prowadzony m.in. z Anglią, Flandrią czy północną Europą. Pomimo niewielkich rozmiarów,

Porto było wówczas miastem bogatym i niezwykle przedsiębiorczym. Rozwijający się nieustannie handel morski wywarł wielki wpływ na proces kształtowania się charakteru mieszkańców, a wymiana handlowa z Europą pozwoliła wzbogacić się kupcom, którzy z czasem zaczęli faktycznie rządzić miastem. Król dostrzegający w tym fakcie dużo ewentualnych korzyści stopniowo nadawał im szlachectwo i kolejne przywileje, starając się tym samym ograniczyć władzę biskupów. Stąd powstanie specyficznej warstwy społecznej – arystokracji miejskiej, ukształtowanej z obywateli miasta.

Z biegiem czasu następowała także ekspansja terytorialna Porto, w którym ukształtowały się dwa zasadnicze bieguny: jeden w obszarze szczytu wzgórza Pena Ventosa i drugi w Ribeirze, dzielnicy powstałej przy samym brzegu rzeki Douro i zamieszkałej głównie przez rybaków oraz szkutników. Na zboczach sąsiedniego wzgórza, Morro do Olival, do tej pory niezamieszkanego, osiedliły dwa zakony żebracze: São Francisco w 1233 r. i São Domingos w 1238 r. Poza budynkami klasztornymi powstały tu również duże ogrody, sady i winnice.

Portugalskie zakony

W okresie rekonkwisty w całej Europie powstawały liczne zakony rycerskie stawiające sobie za cel walkę z niewiernymi. Pierwszy zakon Avis powstał prawdopodobnie w 1167 r. i przyjął nazwę od miasta, w którym został założony. Ważnym protektorem zakonu był Alfons I Zdobywca, który wspomagał go w pierwszych latach istnienia. Po wybraniu na króla Portugalii mistrza zakonu – João (Jana) zapoczątkowana została nowa dynastia – Avis. Od tej pory zakon został ściśle związany z koroną, a wielkimi mistrzami stali się członkowie rodziny królewskiej. Pod koniec XVIII w. przekształcono go w organizację świecką.

Nie mniej istotne znaczenie w dziejach Portugalii miał Zakon Skrzydła św. Michała założony przez Alfonsa I Zdobywcę w 1171 r. (data powstania różni się w zależności od źródeł, podobnie jak opisy jego specyfiki i okoliczności powstania). Powstanie zakonu należy łączyć z bitwą z Maurami pod Santarém w 1147 r., w której królowi pomogli zakonnicy Santiago. Oddawali oni cześć św. Michałowi Archaniołowi, który miał im się objawić podczas bitwy pod postacią komety. Widok ten skojarzony został z ognistym skrzydłem świętego będącego odtąd patronem zgromadzenia. Do tej barwnej historii nawiązywał też sam symbol zakonników, krzyż Santiago wraz ze skrzydłem

anielskim otoczonym promieniami. Kwatery główna zakonu mieściła się w Porto, zaś jego pierwsze statuty opublikowano w XVII w. W XVIII w. podobnie jak inne zakony został on włączony do Korony Portugalskiej, a potem zlikwidowany ostatecznie w 1834 r.

Co ciekawe, do dzisiejszych czasów przetrwał w nieco tylko zmienionej postaci Zakon Rycerzy Chrystusa. Zgromadzenie założone w 1318 r. król Dinis I obdarował majątkiem rozwiązanego zakonu templariuszy. Fundusz ten posłużył później do finansowania wypraw morskich, w których brali udział także członkowie zakonu. Jego wielkimi mistrzami byli m.in. Henryk Żeglarz oraz przyszły król João II. W późniejszym okresie zakon włączono do Korony, a tytuł mistrza zakonu przekazano królom Portugalii. Głównym suwerenem zakonu pozostała jednak Stolica Apostolska. Jednym z ważniejszych elementów związanych z zakonem jest papieski order – Królewski Order Rycerzy Pana Naszego Jezusa Chrystusa (Militia Domini Nostri Jesu Christi), odznaczenie zajmujące najwyższe miejsce wśród orderów świata. Prawo do przyznawania tego wyróżnienia posiada jedynie papież, a nadawane jest ono od 1966 r. wyłącznie katolickim głowom państw. Warto zauważyć, iż w XVIII w. order został podzielony na wspomniany już wyżej order watykański oraz na portugalski, a jego świecka (ustanowiona jako taka w 1918 r.) wersja przyznawana jest przez Republikę Portugalii.

Jednym z większych protektorów i założycieli zakonów był pierwszy król Portugalii, Alfons I Zdobywca.

kulturalnysklep.pl

P O L E C A

MIEJSCA ŚWIĘTE

Nie tylko
dla pielgrzymów

Zamów na www.kulturalnysklep.pl
pod numerem 801 130 000*

*opłata zgodnie z taryfą operatora

Spis treści

Miasto.....	206
Klimat.....	206
Dokumenty.....	206
Przydatne adresy.....	206
Telefony alarmowe.....	206
Informacja turystyczna.....	206
Dojazd do Porto.....	207
Podróż samochodem.....	207
Komunikacja miejska.....	207
Zniżki.....	208
Godziny pracy.....	208
Internet i bankomaty.....	208
Dni wolne od pracy.....	208
Hotele.....	208
Gdzie zjeść.....	209
Zakupy.....	210
Warto przeczytać.....	210
Słowniczek.....	211

Índeks

A

Alfândega Nova 168
 Alfons Henriques 29
 Alfons I Katolicki 26
 Alfons I Zdobywca 31
 Alfons III 27
 Alfons IV 32
 Alfons VI 28
 Alfons VII 29
 Avenida dos Aliados 108

B

Braga 24
 Branco, Camilo Castelo 124, 125

C

Café A Brasileira 133
 Café Majestic 137
 Cais de Gaia 190
 Cale 24
 Cálem 190
 Câmara Municipal do Porto 111
 Capela de Santa Catarina 136
 Capela de São João Evangelista 153
 Capela dos Alfaiates 141
 Carlos I 58
 Casa da Música 180
 Casa de Chá da Boa Nova 199
 Casa do Infante 160
 Casa do Infante 24
 Casa-Museu Guerra Junqueiro 156
 Castelo de São João Baptista da Foz 175
 Centro Português de
 Fotografia 123
 Cerca Primitiva 144
 Convento de Corpus Christi 193

D

Douro 24

E

Emanuel I 36
 Estação de São Bento 130
 Estádio do Bessa Século XXI 179

Estádio do Dragão 185
 Estátua de Dom Pedro V 140

F

Fernando I 27
 Ferreira 191
 Filip I Portugalski 41
 Forte de São Francisco Xavier do Queijo
 176
 Fundação de Serralves 178

G

Gama, Vasco da 36
 Garrett, Almeida 57

H

Henryk Burgundzki 28
 Henryk Żeglarz 34
 Hospital de Santo António 122
 Hugo, biskup 29

I

Igreja da Lapa 183
 Igreja da Misericórdia 128
 Igreja da Trindade 111
 Igreja de Nossa Senhora da Vitória 126
 Igreja de Santa Clara 143
 Igreja de Santo António dos Congregados
 132
 Igreja de Santo Ildefonso 140
 Igreja de São Francisco 164
 Igreja de São João Novo 127
 Igreja de São Lourenço 157
 Igreja de São Martinho de Cedofeita 183
 Igreja de São Nicolau 166
 Igreja de São Pedro de Miragaia 171
 Igreja do Senhor Bom Jesus 198
 Igreja dos Carmelitas 115
 Igreja dos Clérigos 112

J

Jardim do Carregal 122
 Jardim do Palácio de Cristal 172
 Jardim do Passeio Alegre 175

Jardim João Chagas 123

João I 32, 34

João IV 42

João VI 52

L

Livraria Lello & Irmão 114

Luísa I 56

M

Malaryk 26

Manuel da Silva Passos 56

Manuel II 58

Mercado do Bolhão 135

Methuena, traktat 46

Monumento aos Heróis da Guerra

Peninsular 180

Morro do Olival 38

Mosteiro da Serra do Pilar 193

Mosteiro de São Bento da Vitória 126

Muralhas Fernandinas 142

Muralhas Fernandinas 32

Museu de Arte Sacra e Arqueologia 158

Museu do Carro Eléctrico 174

Museu do Vinho do Porto 174

Museu dos Transportes e Comunicações
168

Museu Nacional de Soares dos Reis 120

Museu Romântico 172

Museu Teixeira Lopes 194

N

Nasoni, Niccoló 43

Nicolas Jean de Dieu Soult 49

Nossa Senhora da Assunção 147

O

Offley 192

P

Paço Episcopal 155

Padrão do Bom Jesus de Matosinhos 198

Palacete de Belomonte 128

Palacete dos Viscondes de Balsemão 117

Palácio da Batalha 140

Palácio da Bolsa 163

Palácio da Justiça 123

Palácio das Artes – Fábrica de Talentos 128

Palácio das Sereias 171

Palácio de São João Novo 127

Palácio do Freixo 185

Palácio dos Carrancas 121

Palácio dos Terenas 173

Palladium, Galeria 138

Parque da Cidade 177

Pavilhão da Água 177

Pena Ventosa 24

Pérgola da Foz 176

Ponte Dom Luís I 160

Ponte Dona Maria Pia 187

Praça de Carlos Alberto 116

Praça da Almeida Garrett 130

Praça da Batalha 140

Praça da Liberdade 112

Praça da Ribeira 159

Praça de Gomes Teixeira 115

Praça do Infante Dom Henrique 162

Q

Quinta da Conceição 198

R

Rechiar I 26

Reis, Soares dos 57

Rekkared I 26

Revolta dos Borrachos 48

Rodrigues, Amália 83

Rua das Carmelitas 113

Rua de Cedofeita 119

S

Salazar, António de Oliveira 62

Salustiusz 26

Sandeman 191

Sé do Porto 146

Sebastião José de Carvalho e Melo

(markiz Pombal) 47

Sinagoga Kadoorie Mekor Haim 179

Solar do Vinho do Porto 173

T

Taylor's 192

Teodoryk II 26

Terreiro da Sé 154

Torre dos Clérigos 113

Torre Medieval 155

W

Wellesley, Arthur 49

Porto

Przygotowanie edycji

Jacek Małkowski

Aleksandra Marczuk, Wydawnictwo Astra; Kraków

Tekst

Zuzanna Biel

Redakcja

Barbara Faron

Korekta

Lucyna Sterczewska

Skład i przygotowanie do druku

Wydawnictwo Astra; Kraków

Layout

Jacek Małkowski

WYDAWCA

Mediaprofit Sp. z o.o. Nova Sp. Kom.

02-591 Warszawa

ul. Batorego 18/202

tel. (22) 825 74 29

biuro@mediaprofit.pl

**Edycję serii *Miasta Marzeń* przygotowano
we współpracy z Agorą S.A.**

Producent wydawniczy

Małgorzata Skowrońska, Robert Kijak

Opieka redakcyjna

Dariusz Fedor

Koordinacja projektu

Magdalena Kosińska

Druk i oprawa

TZG Zapolex, Sp. z o.o.

Wydanie I

Warszawa 2012

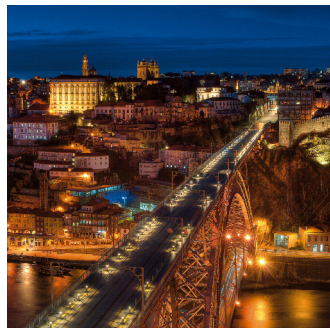
Copyright for Polish edition © Mediaprofit 2012

ISBN SERII 978-83-61809-57-9

ISBN 978-83-61809-68-5

MIASTA MARZEŃ

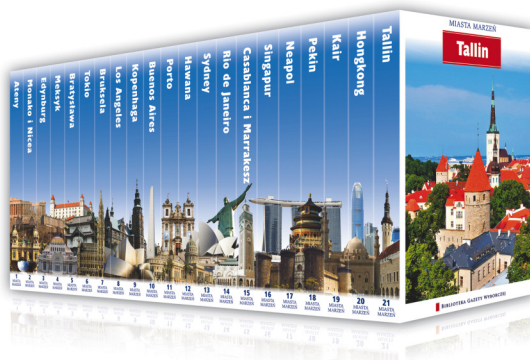
Porto

Miasta Marzeń: 21 wyjątkowych zakątków świata • Dzieje, zabytki, ludzie
• Legendy, tradycje, osobliwości • Lokalne specjały, sprawdzone trasy,
praktyczne rady • 21 niezwykłych podróży z pewnym przewodnikiem.

W serii między innymi:

**Hawana, Sydney, Rio de Janeiro,
Casablanca i Marrakesz, Singapur, Neapol**

Patroni medialni:

gazeta
WYBORCZA.PL

Gazeta.pl

metro

**Radio
złoteprzeboje**

ISBN 978-83-61809-68-5

9 788361 809685

Cena książki 29,99 zł (w tym 5% VAT)

INDEKS 273619

Kolekcję lub brakujące tomy można zamówić na www.kulturalnysklep.pl lub pod numerem telefonu 801 130 000

Niedostępne w wersji demonstracyjnej.

Zapraszamy do zakupu

pełnej wersji książki

w serwisie

